

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

**Альманах
наукового товариства „Афіна”
кафедри культурології та музеєзнавства**

ВИПУСК 13

Міністерство освіти та науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

Кафедра культурології та музеєзнавства

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Альманах
наукового товариства «Афіна»
кафедри культурології та музеєзнавства

Випуск 13

Засновано у 2003 році

ББК 71.0
А 43
УДК 008: 168.522

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. – Вип. 13 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2013. – 218 с.

Головний редактор:

Виткалов В.Г. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології та музеєзнавства РДГУ

Редакційна колегія:

- Афанасьєв Ю. Л.** – доктор філософських наук, професор Київського університету ім. Б.Грінченка
- Баканурський А.Г.** – доктор мистецтвознавства, професор Одеського національного політехнічного університету
- Виткалов С.В.** – кандидат мистецтвознавства, доцент РДГУ (відповідальний секретар)
- Воробйов А.М.** – кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
- Дем'янчук О.Н.** – доктор педагогічних наук професор Луцького інституту розвитку людини «Україна»
- Жилюк С.І.** – доктор історичних наук, професор РДГУ
- Коваль Г.П.** – доктор педагогічних наук, професор РДГУ
- Кралуєк П.М.** – доктор філософських наук, професор НУ «Острозька академія»
- Круль П.Ф.** – доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
- Кушнарєнко Н.М.** – доктор педагогічних наук, професор ХДАК
- Поніманська Т.І.** – кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
- Постоловський Р.М.** – кандидат історичних наук, професор РДГУ
- Стоколос Н.Г.** – доктор історичних наук, професор РДГУ
- Троян С.С.** – доктор історичних наук, професор РДГУ
- Костюк Л.К.** – кандидат історичних наук, доцент РДГУ
- Швецова –Водка Г.М.** – доктор історичних наук, професор РДГУ
- Яремко – Супрун Н.О.** – доктор мистецтвознавства, професор РДГУ

Рецензенти:

- Арцишевська Р. А.** – доктор філологічних наук, професор Волинського національного університету ім. Лесі Українки
- Брилін Б.А.** – доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського

Науковий редактор і упорядник випуску – проф. **Виткалов В. Г.**

ISBN 978-966-8124-77-9

Редакція не завжди поділяє точку зору автора. За точність наведених цитат, імен, прізвищ, дат, відповідальність несуть автори.

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 29.11.2013 р.)

Свідство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстрованого Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08. 2009 р.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2013

of the modern Ukrainian society, its role in the moral and psychological unity of the Ukrainian society.

Key words: culture, feast, mass feast, calendar feast, tradition, ritual, family ritual.

Надійшла до редакції 10.12.2013 р.

УДК 94(477.46-22):304.4

В. Ф. Охманюк -

канд. мистецтв., доц. СНУ ім. Лесі Українки

СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ЧЕРКАСЬКОЇ ЗВЕНИГОРОДЩИНИ: СІЛ МОРИНЦІ ТА ШЕВЧЕНКОВЕ – МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ Т. ШЕВЧЕНКА

Значуще місце на Черкащині, утім недостатньо вивченому, належить Звенигородському району (центр – м. Звенигородка), у складі якого знаходяться села Кирилівка та Моринці – мала батьківщина видатних постатей української культури Т.Шевченка, І.Нечуя-Левицького, композиторів К. Стеценка, О.Кошиця, вченого-сходознавця А.Кримського.

Метою статті є характеристика соціально-історичного й культурного розвитку Звенигородщини, починаючи від першої згадки про місцевість XIV ст. і до сьогодення, подана оцінка цієї діяльності.

На Черкащині проживають представники майже 130 етносів. Переважають українці і росіяни. Також в області проживають білоруси, татари, євреї, молдавани, вірмени, болгары, поляки та ін. На території краю відомо багато історико-культурних об'єктів, що відображають різні етапи його розвитку, мають мистецьку і наукову цінність. Це - літературно-меморіальний музей Т. Шевченка у с. Шевченковому Звенигородського р-ну, що є частиною історико-культурного заповідника «Батьківщина Шевченка», до якого входять також пам'ятки в селах Моринці, Вільшана, Будищі. Це - Шевченківський національний заповідник у Каневі, що включає музей Т.Шевченка, могилу поета на Тарасовій горі, відновлену хату І. Ядловського, Успенський собор у Каневі, садибу М.Максимовича у Прохорівці, низку археологічних пам'яток. Це й Національний історико-культурний заповідник «Чигирин», до складу якого входять музей Б.Хмельницького у Чигирині, Іллінська церква у Суботові, пам'ятки Холодного Яру. До складу Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника належать музей історії Корсунь-Шевченківської битви, історичний музей, художня галерея, меморіальний музей композитора К. Стеценка у Квітках, літературно-меморіальний музей І. Нечуя-Левицького у Стеблеві.

Населення за даними на 2005 рік складало 54 тис. осіб. Налічується 40 населених пунктів – у т. ч. села Гудзівка, Гусакове, Богачівка, Княжа, Козацьке, Майданівка, Мизинівка, Михайлівка, Моринці, Мурзинці, Неморож, Озірна, Павлівка, Попівка, Ризине, Рижанівка, Скалеватка, Стецівка, Тарасівка, Чичирківка, Чемериське, Чижівка, Хлипнівка, Юрківка, Шевченкове, Педиївка [1].

Районний центр – м. Звенигородка, розташоване на річці Гнилий Тікіч на відстані 114 км від обласного центру та 12 км від залізничної станції Звенигородка. Населення міста складає 18,8 тис. осіб (станом на 2007 р.).

У минулому Звенигородка¹ була значним укріпленим містом з обнесеним частоколом замком. Місто виникло в часи Київської Русі. За легендою розташоване за 3 км від сучасного, навколо конусоподібної гори. На одній з його веж нібито висів дзвін, яким населення повідомлялось про напад ворогів. Згідно з легендою, назва міста походить від назви гори (Звенигора – Звенигород). Під час монголо-татарського нашествия вщент зруйноване і перша згадка про Звенигород на Гнилому Тікічі датується 1394 роком. У 1506 р. хан Менглі I Герай ав ці землі великому князю Литовському Сігизмунду. Звенигородський замок, що знаходився на шляху з Брацлава до Києва, часто зазнавав нападів татар, які і зруйнували його [7]. У 1648-1667 рр. Звенигородка входила до складу Корсунського полку. За Андрусівським перемир'ям 1667 р. Правобережна Україна лишилась у складі Польщі і населенню Звенигородки довелося й далі терпіти гноблення польської шляхти. Після придушення Коліївщини, вона неодноразово переходила від одного власника до іншого. Лише у 1792 р. король Понятовський Станіслав-Август затвердив Звенигородці герб і надав статусу міста за магдебурзьким правом [6].

Необхідно згадати також масове переселення наприкінці XVII - початку XVIII ст. Шукаючи кращих умов життя, населення переселялося з Волинського воєводства у староство Канівське, з Руського – в Подільське і т. п. Міграційний рух був спрямований у Брацлавське, Київське та Подільське воєводства. Причин, що спонукали представників різних верств населення переселятися на нові землі, кілька. Це великі феодалні повинності в західноукраїнських землях, бажання знайти кращі умови життя, велика кількість незайманої землі на півдні Правобережної України та правове «відродження» стану правобережного козацтва. Тому поодинокі, а то й цілими групами селяни тікали з Волині,

Київського Полісся, західноукраїнських земель на спустошені землі. Значна частина цих переселенців так і не повернулася на свою малу батьківщину, осівши, зокрема, і в Звенигородщині як на той час невід'ємній складовій Київського воєводства. Таким чином значну частину її населення станом на середину XVIII ст. становили, передусім, вихідці з інших місцевостей Правобережної України – Поділля, Волині, Полісся [9]. У 1793 р. правобережні землі України приєднано до лівобережних у складі Росії, а з 1795 р. вона ввійшла до складу Вознесенського намісництва, з січня 1798 р. – стала повітовим містом Київської губернії.

Після повалення самодержавства в Звенигородці почала діяти Рада робітничих і солдатських депутатів. Водночас на Звенигородщині заявила про себе ще одна сила – Вільне козацтво. Звенигородський кіш тривалий час тримав владу на теренах повіту у своїх руках. Він був започаткований в селі Гусакове 23 квітня 1917 р. Одним з отаманів цього руху був Ю. Пюньонник. В історії України відоме і Звенигородсько-Тарашанське повстання [2].

З ліквідацією волостей в 1923 р. Звенигородка стає центром однойменного району.

У Радянській час на території Звенигородського району працювали підприємства вугільної, харчової промисловості, будівельних матеріалів, деревообробної, легкої промисловості. Його традиційна спеціалізація – зерново-буряківнича і м'ясо-молочна. Поширеним було садівництво. За Радянської влади у районі налічувалося 20 колгоспів, 2 радгоспи, райсільгосптехніка. На території району знаходилася залізнична станція Багачеве.

У районі – 41 загальноосвітня, 3 музичних, 2 спортивні, художні школи. Працюють три профтехучилища та медичне училище, сільськогосподарський та гідромеліоративний технікуми, 21 будинок культури, 56 бібліотек, три музеї – краєзнавчий у Звенигородці, літературно-меморіальний Т. Шевченка – в с. Шевченковому, де пройшли дитячі роки поета, та етнографічний – в Моринцях, де народився Т. Шевченко [3].

У Звенигородському районі щорічно проводиться конкурс юних поетів «Тарасовими шляхами», обласне літературно-мистецьке свято «Вінок Кобзареві» у рамках Міжнародного літературно-мистецького свята «В сім'ї вольній, новій...» [5].

У цьому краї народилася українська художниця, фольклорист, етнограф Софія Терещенко (Попівка), стараннями якої 14 вересня 1920 року засновано художню школу ім. Т. Шевченка, а в 1922 р. – повітовий музей ім. Т. Шевченка. У с. Тарасівка, пройшли дитячі та юнацькі роки українського композитора та диригента О. Кошиця.

У Звенигородці жив і працював письменник, учений широкого профілю – філолог, сходознавець, історик, академік Української Академії наук (з 14 листопада 1918 р.) Агагангел Юхимович Кримський. Звернемося до історії сіл, вибраних основним об'єктом нашої дослідницької уваги.

Село Моринці Звенигородського району (центр сільської ради, якій також підпорядковане с. Гнилець) розташоване за 35 км на північ від районного центру. На території села виявлено поселення черняхівської культури.

Версію заснування села оповідають кілька легенд. Одна з них твердить, що село назвали Моринцями тому, що першими його жителями були переселенці від моря. Інша стверджує, що жителі села займалися збиранням меду, з цією метою вони морили диких бджіл, у зв'язку з чим їх називали морянами, а село – Моринцями. Ще одна легенда розповідає про те, що величезна кількість перших поселенців місцевості загинула від пошесті чуми, іншими словами постраждала від «мору».

Перша писемна згадка про Моринці датується серединою XVII ст. Так, офіційні історичні джерела² вказують, що в 1648 р., на початку війни під проводом Б.Хмельницького через село Вільшану у напрямку с. Моринці проходив загін Максима Кривоноса чисельністю 6 тис. козаків. У 1658 р. село Моринці згадується серед маєтностей Костянтина Виговського (брата гетьмана Івана Виговського) [8]. Відомо також, що 1730 р. с. Моринці, чисельністю 50 дворів, належало княгині Яблонівській, а у 1794 році воно перейшло у спадщину Надії Василівні Енгельгард, дружині дійсного таємного радника сенатора Петра Олексійовича Шепелева. Вона ж продала його 5 грудня 1796 року своєму брату – дійсному таємному раднику Василю Васильовичу Енгельгарду. На той час у селі мешкало понад 1300 жителів, які жили у хатах, критих солом'яно, і займалися хліборобством, скотарством та чумакуванням. У 1860 році на кошти селян у селі було відкрито парафіяльну школу. У 1866 р. в Моринцях мешкало понад 2500 осіб (понад 400 дворів). У період з 1868-1890 років у селі збудована нова дерев'яна церква (знищена у 1935 році) [8].

На початок XX ст. у Моринцях значного розвитку набуло гончарство. Майже сотня селян займалася виготовленням гончарних виробів. Розвивалося ремісничі промисли – ткацтво, чоботарство та ковальство. На той час у селі діяли церковнопарафіяльна та дві громадські школи [8]. У 1918-1920 рр. село перебувало у вирі драматичних подій, влада змінювалася щомісяця: радянські війська – австро-

німецька окупація – Петлюра – 2-а Українська радянська дивізія – Денікін. У 1920 р. встановлена радянська влада, незабаром – створено перші сільськогосподарські артілі, організовано перше споживче товариство, перше кредитне товариство для кредитування селян.

У 1933 р. село Моринці, як і вся Україна, було охоплено голодомором³. Від голоду вмирили цілі сім'ї, траплялися випадки людодіства.

Під час Другої світової війни на фронтах воювали понад тисяча жителів села, а в моринських лісах діяв партизанський загін⁴, створений 1943 р. У 1956 році в с. Моринці відкрито пам'ятник Т. Шевченку.

Ще одне видатне село Звенигородського району – Шевченкове, назва якого до 1929 р. була Керелівка, а потім – Кирилівка. Як і Моринці, Шевченкове – центр сільської ради, до якої входять також с. Демкове та селище Кононове-Івасів. Розташоване на відстані 22 км від районного центру та 35 км від залізничної станції Городище на лінії Київ – Дніпропетровськ, с. Шевченкове знаходиться на вододілі рік Вільшанки, яка впадає у Дніпро, та Гнилого Тікичу, води якого течуть до Південного Бугу. Населення складає майже 3 тис. осіб [11].

Територія Шевченкового заселялася з давніх давен. Про це свідчать виявлені поблизу села кургани скіфських часів. Перші згадки про Керелівку зустрічаються в історичних джерелах початку XVII ст. і відносяться до 1618 р. На карті України, складеній в середині XVII ст. французьким інженером та мандрівником Бопланом, між селами Вільшаною і Лисянкою зазначена місцевість «Керелів ліс» і однойменні поселення. Поблизу з південного сходу на північний захід пролягав Чорний шлях.

Після приєднання Правобережної України до Росії, Керелівка ввійшла до Звенигородського повіту і разом із навколишніми селами дісталася генерал-губернаторові псковському і смоленському В. Енгельгарду, а з 1828 року стала належати його сину Павлу Енгельгарду, в якого Т. Шевченко служив козачком [11].

У 1855 р. син П. Енгельгарда збанкрутував і продав свій маєток Е. Фліорковському. У 1860 році відкрито парафіяльну школу. У 1871 р. збанкрутілий Фліорковський продав Кирилівку графу Воронцову за 155 тисяч карбованців. У 1880 р. власником маєтку став капіталіст-мільонер Терещенко.

У 1880-х рр. професор Київського університету О. Кістяківський спробував на пожертвування відкрити в Кирилівці двокласну школу. У 1896 р. почала вона працювати, причому при ній створено хоровий колектив, який у своєму репертуарі мав багато народних пісень, а також виконував твори Т. Шевченка.

26 лютого 1906 року у соборі м. Звенигородки вперше відправлено панахиду по великому поету, а напередодні місцева комісія Київського комітету грамотності ухвалила рішення про спорудження народного дому в пам'ять про Т. Шевченка. Вшанування поета відбулося тоді і в с. Колодистому Звенигородського повіту (нині – Тальнівський р-н) [6].

У 1908 році в селі на місці хати батьків Т. Шевченка встановили млинове колесо з написом «Тут була хата Т. Г. Шевченка», а в 1914 р. селяни посадили пам'ятний дуб у садибі Тарасового брата Йосипа. Тоді ж на кошти, зібрані діячами культури Києва, серед яких був І. Нечуй-Левицький, викуплено батьківську садибу поета. Відтоді вона стала місцем паломництва шанувальників творчості Кобзаря⁵.

У 1911 році, коли відзначалися 50-ті роковини смерті Т. Шевченка, в багатьох містах та селах краю відправлялися панахиди по поетові. В с. Керелівці на панахиді були присутні родичі поета – Трохим, Андрій, Іван і Петро Шевченки, що приходилися племінниками Тарасові [1]. З часом вшанування пам'яті Шевченка на батьківщині набувало все гострішого суспільно-політичного характеру. На початку 1918 р. у Кирилівці встановлено радянську владу. У 1921 р. село стало волосним центром.

Протягом 1920-х років відбулися помітні зрушення в народній освіті. Створене за ініціативою інтелігенції села товариство «Кобзар» відкрило для дітей незаможних селян літню школу, що працювала з 15 квітня по 15 жовтня, і в якій, окрім іншого, вивчалися ремесла – столярство і чоботарство. Товариство займалося також впорядкуванням садиби Шевченка та спорудженням пам'ятника видатному земляку. А заснована 1918 р. вчительська семінарія, у 1920 р. була реорганізована у педагогічну школу, а у 1922 р. – педагогічні курси ім. Т. Шевченка⁶. При цьому закладі створені музичний і драматичний гуртки, хоровий колектив чисельністю понад 50 учасників [11].

У 1924 р. з нагоди відзначення 110-ї річниці з дня народження Т. Шевченка на батьківській садибі встановлено погруддя Кобзаря. У 1929 р. шляхом об'єднання існуючих у селі артілей створено колгосп «Червоний партизан», до складу якого увійшло понад тисячу господарств. Того ж року на засіданні райвиконкому і сільської ради за участю голови ВУЦВК Г. Петровського ухвалено рішення про перейменування села з Кирилівки у Шевченкове. Ось як писала про цю подію окружна газета «Радянська думка» від 14 березня 1929 року: «Святкування роковин Т. Шевченка в Кирилівці перетворилося на свято колективізації сільського господарства. На честь цього свята на спільному засіданні президії виконкомів окружної, районної і сільської Рад народних депутатів вирішено перейменувати село на Шевченкове».

У 1935-1939 рр. на місці садиби Т. Шевченка тривало будівництво літературно-меморіального музею. Одночасно велось житлове будівництво, була проведена електроенергія. У липні 1941 року село

окупували німецькі війська. Шевченкове знову перейменоване у Кирилівку. У 1944 р. с. Шевченкове визволили частини 2 Українського фронту. З перших днів після визволення почала працювати лікарня. Відновили роботу середня і початкова школи, сільськогосподарський технікум, сільська бібліотека, музей Т. Шевченка [4]. У 1957 р. у центрі села встановлено бронзовий монумент Т. Шевченка роботи М. Олійника та М. Вронського. Поряд споруджено Будинок культури.

Наприкінці 1950-х у Черкасах на папір лягли поетичні рядки Василя Симоненка, які стали крилатими: «Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття, І голос твій нам душі окриля». У 1958-1970 рр. активними темпами проводився розвиток інфраструктури села – відкрито 2 загальноосвітні школи, з 1961 р. – при одній з них працювала філія Звенигородської музичної школи, лікарня, 5 бібліотек. 1963 р. шевченківський колгосп став носити назву «Шевченківський край».

Пам'ять про Т. Шевченка вшановано і в деяких назвах друкованих джерел. У Звенигородці видається районна газета «Шевченків край». Сучасна її назва існує з 1 червня 1962 року. В 1990-1991 рр. тут виходив самвидав – газета «Тарасове поле» – вісник Звенигородської районної організації Руху [6]. Шевченкове ім'я носять дерева та зелені насадження. Серед них – дуб Шевченка, що знаходиться на території Шевченківського лісництва Звенигородського лісгоспу поблизу с. Моринці. Його вік – 360 років. Росте два дуби Шевченка на садибі учгоспу Шевченківського гідромеліоративного коледжу в с. Будище Звенигородського району. Вік першого – 1000 років, другого – 800 років [10]. Варто згадати і парк ім. Т. Шевченка на східній околиці міста та Шевченкові гаї в Моринцях і Шевченковому.

Поетичне слово і вільнотомні ідеї Т. Шевченка відігравали і відіграють виняткову роль у становленні та розвитку музично-хорового мистецтва Черкащини, а твори Кобзаря посідають важливе місце в репертуарі професійних і самодіяльних художніх колективів та окремих виконавців.

Отже, шляхом вивчення низки друкованих джерел та архівних матеріалів здійснено огляд історії та результатів культурного розвитку, що відбувалися на території Черкаської Звенигородщини, починаючи XIV ст. і до сьогодення.

Примітки

¹ На території сучасної Звенигородки виявлено кам'яні знаряддя праці доби бронзи, предмети скіфських часів та поселення черняхівської культури.

² Наприклад, Книга для читання з історії Української РСР з найдавніших часів до кінця 50-х років XIX ст. – К.: Рад. школа, 1960. – С. 100.

³ У 1990 році з ініціативи Товариства Української мови в Моринцях створено меморіал жертвам голодомору на території старого кладовища.

⁴ Збереглася хата, яка служила приміщенням для партизанського штабу.

⁵ «Нова громада». – 1925. – № 5-6. – С. 2.

⁶ У 1923 р. педагогічні курси ім. Т. Шевченка переведено до м. Корсуня, а в їхньому приміщенні відкрито загальноосвітню семирічну школу та сільський клуб.

Список використаної літератури:

1. Білецький Ф. Ф. Вічний подзвін Звенигори : нариси з історії Звенигородського району / Ф. Ф. Білецький. – Звенигородка : [б. в.], 2003. – 186 с.

2. Іванченко М. Колиска Вільного Козацтва [с. Гусакове. 1917-1921 рр.] / М. Іванченко // Шевченків край. – 1997. – 9, 12 квіт.

3. Історія української РСР. У 8 т., 10 кн. / [редкол.: А. Г. Тєвелєв (гол. ред.) та ін.]. – К.: Наук. думка, 1977. – Т. 1. Кн. 1. – 442 с.

4. Лазуренко В. М. Без права на забуття : Черкащина у роки Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. / В. М. Лазуренко, Ю. М. Вовкотруб. – Черкаси : Ваш Дім, 2005. – 372 с.

5. Лебедь І. Дзвенять гори, дзвенять справи на Звенигородщині / І. Лебедь, Ю. Дубрава // Нова доба. – 2000. – 14 лист. – С. 4-5.

6. Лячинський С. Звенигора / С. Лячинський // Спадщина. – Звенигородка : [б. в.], 2002. – С. 3-4.

7. Мицик В. Козацька Звенигородка [XVI-XVII ст.] / В. Мицик // Спадщина. – Звенигородка : [б. в.], 2002. – 13 с.

8. Моринці (Звенигородський район) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.moryntsi.com.ua.

9. Муляр А. М. Міграційні процеси на Правобережній Україні в кінці XVII – початку XVIII ст. / А. М. Муляр // Український історичний журнал. – 2000. – № 2. – С. 94-102.

10. Семенюк Л. Тенденції новочасних змін у поезиці західно-поліських баладних пісень / Л. Семенюк // Нове життя старих традицій. Традиційна українська культура в сучасному мистецтві і побуті. Матеріали міжнар. наук. конф. в рамках V Міжнар. фестивалю укр. фольклору «Берегиня». – Луцьк : Твердиня, 2007. – С. 470-480.

11. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів. У 12 т. Т. 1. Поезія 1837-1847 рр. / Т. Г. Шевченко /

[Редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. ; перед. сл. І. М. Дзюби, М. Г. Жулинського]. – К. : Наук. думка, 2001. – 784 с.

Резюме

Охарактеризовано соціально-історичний та культурний розвиток сіл Моринці та Кирилівка Черкаської обл., Звенигородського р-ну, що є малою батьківщиною Т.Г.Шевченка, починаючи з XIV ст. і до сьогодення.

Ключові слова: *Звенигородщина, села Моринці та Кирилівка, мала батьківщина.*

Summary

Ohmanyuk V. Socialhistorical and cultural development of Zvenigorodshchyna (Tcherkasy area): villages of Moryntsi and Shevchencove - small motherland of Taras Shevchenko.

The detailed description of socialhistorical and cultural development of villages of Moryntsi and Kyrylivka of the Tcherkasy area is carried out in this article, Звенигородського of district, that is the small motherland of prominent son of the Ukrainian people Taras Grigorievich Shevchenko, beginning from XIV of century and to present time.

Key words: *Zvenigorodshchyna, villages of Moryntsi and Kyrylivka, small motherland.*

Надійшла до редакції 15.11.2013 р.

УДК:930.2:372.48(477.81)«19»1917–1921

О. М. Кузьмик –

студ. МЕНУ ім. акад. С. Дем'янчука, (м. Рівне)

УНР ПЕРІОДУ ДИРЕКТОРІЇ: СПРОБА ДЕРЖАВНОГО ПЕРЕВОРОТУ В РІВНОМУ В. ОСКІЛКОМ

В історії України періоду 1917–1921 рр., пов'язаний з відновленням української державності, залишаються предметом особливої уваги науковців. Проблематика українського державотворення періоду національного відродження початку минулого століття потребує подальшого осмислення, адже діаспорні праці та дослідження сучасних істориків носять вузько політичний характер, оскільки націлені на розвінчання комуністичної ідеології.

Значна кількість робіт з історії української революції пов'язані з діяльністю очільників української національної боротьби, у першу чергу М. Грушевського, В. Винниченка П. Скоропадського, С. Петлюри, Н. Махна. Окремі праці присвячені аналізу діяльності П. Болбочана, Ю. Тютюнника І. Огієнка, В. Вернадського тощо. Державотворчі події на Рівненщині розглядалися частково в працях Є. Млина [8], Г. Бухала, В. Оскілко [9], В. Іваниса, Г. Дем'янчука [3], О. Панасенка, Б. Мартоса [6], М. Столерець [12], але завершеного узагальнюючого її дослідження ще не існує.

Симон Петлюра та Володимир Оскілко – дві неординарні постаті в історії України. Їхні життєві шляхи перетнулися на території Волині в період національно-визвольної революції навесні 1919 р. Так склалася ситуація, що ці особистості зайняли один до одного позицію протистояння.

Розбіжність у поглядах С. Петлюри та В. Оскілка найбільшою мірою виявилася тоді, коли 12 квітня 1919 р. почав діяти Кабінет Міністрів УНР на чолі з соціал-демократом Б. Мартосом. Останній заявив про створення «республіки трудових Рад» і намір укласти мирну угоду з більшовицькою Росією [7; 17]. В. Оскілко на ці плани мав іншу точку зору, вважаючи, що більшовики ніколи не відмовляться від приєднання України до радянської Росії. Такий погляд В. Оскілка був співзвучний з ідеями, які панували серед представників різних політичних течій: соціалістів-самостійників, соціалістів-федералістів, народних республіканців.

О. Макаренко, О. Гемпель, Й. Мацюк домовилися між собою доручити В. Оскілку довести до відома С. Петлюри меморандум про негайну відставку уряду Б. Мартоса. 20 квітня 1919 р. С. Петлюра, перебуваючи в Здолбунові, отримав цей меморандум і розірвав його, чим продемонстрував підтримку планів діючого уряду. У зв'язку з відхиленням меморандуму В. Оскілко почав розробляти конкретний план перевороту. За даними М. Ковалевського, до цього план були внесені зміни начальником розвідки Північної групи П. Шапули [6; 464]. М. Стахів же стверджує, що технічну сторону перевороту розробив начальник штабу генерал В. Агапів [11; 78]. Про план перевороту знало декілька осіб. Сам В. Оскілко стверджував, що його ініціаторами були члени УПСР: О. Макаренко (голова партії), Д. Симонів та Й. Мацюк [9; 47]. З цим планом було таємно ознайомлено також голову УНРП О. Ковалевського, який на той час знаходився в Рівному.

24 квітня 1919 р., В. Оскілко прийняв рішення здійснити виступ проти уряду С. Петлюри. Про це він сповістив ще кількох членів ЦК партії соціалістів-самостійників і отримав на це їхню згоду. При

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

*АЛЬМАНАХ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА «АФІНА» КАФЕДРИ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА
МУЗЕЄЗНАВСТВА РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

ВИПУСК 13

Наукове редагування, упорядкування і коректура – *проф. Виткалов В.Г.*
Комп'ютерний набір, верстка та макет – *доц. Виткалов С.В.*
Відповідальний за випуск – *Виткалов В.Г.*

Підписано до друку 29.11.2013. Замовлення № 152/1.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 24.5. Наклад 100 прим.

Адреса редакції: м. Рівне, вул. С.Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства. Тел. 0 (362) 63-42-62

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. – Вип. 13 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2013. – 218 с.

Свідотство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстрованого Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.

ISBN 978-966-8424-77-9

ББК 71.0
УДК 08: 168.522

Редакційно – видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12